

Модуль 2. Речення як основна одиниця синтаксису

Навчальний елемент 2.1

ПРОСТЕ РЕЧЕННЯ В СЛОВ'ЯНСЬКІЙ СИНТАКСИЧНІЙ КЛАСИОЛОГІЇ

(2 год. – лекції; 2 год. – практичні; 4 год. – сам. робота)

Лекція № 6

Тема: ПРОСТЕ РЕЧЕННЯ ТА ЙОГО РЕЛЕВАНТНІ ОЗНАКИ

План

1. Основні етапи становлення теорії речення в слов'янському мовознавстві.
2. Формально-синтаксична організація простого речення.
3. Поняття парадигми речення.
4. Семантико-синтаксична структура речення.
5. Комунікативна будова простого речення.
6. Ієрархія синтаксичних категорій простого речення.
7. Функції простих речень.

Ключові слова: історіографія, просте речення, синтаксична категорія, граматичний центр, графічна та структурна схеми, синтаксичні зв'язки на рівні простого речення, пропозиція, предикат, суб'єкт, об'єкт, семантико-синтаксичні відношення, актуальне членування, тема (відоме), рема (нове), функції.

Мета: поглибити знання студентів про просте речення, основні етапи становлення теорії цієї одиниці „великого синтаксису”, узагальнити її структурні, семантичні та комунікативні ознаки, з'ясувати принципи моделювання структури (графічної та структурної схем), установити їхню типологію та функції в надфразній єдності.

Рекомендована література до навчального елемента

О с н о в н а

- Вихованець І. Р.** Граматика української мови. Синтаксис : [навч. посібник] / І. Р. Вихованець. – К. : Либідь, 1993. – С. 66–70; 114–123, 145–170.
- Дудик П. С.** Синтаксис української мови: [підручник] / П. С. Дудик, Л. В. Прокопчук. – К. : Академія, 2010. – С. 62–71; 86–90; 126–130.
- Загнітко А. П.** Теоретична граматика української мови. Синтаксис : [монографія] / А. П. Загнітко. – Донецьк : ДонДУ, 2001. – С. 125–133.
- Іваницька Н. Л.** Двоскладне речення в українській мові : [підручник] / Н. Л. Іваницька. – К. : Вища шк., 1986. – 168 с.
- Кадомцева Л. О.** Українська мова: Синтаксис простого речення : [підручник] / Л. О. Кадомцева. – К. : Вища шк., Голов. вид-во, 1985. – С. 5–14.
- Каранська М. У.** Синтаксис сучасної української літературної мови : навч. посібн. / М. У. Каранська. – К. : Либідь, 1995. – С. 8–13.

- Слинько І. І.** Синтаксис сучасної української мови. Проблемні питання / [навч. посібник] / І. І. Слинько, Н. В. Гуйванюк, М. Ф. Кобилянська. – К. : Вища шк., 1994. – С. 69–92.
- Сучасна** українська літературна мова: Синтаксис : [підручник] / за заг. ред. І. К. Білодіда. – К. : Наук. думка, 1972. – С. 10–14, 431–450.
- Сучасна** українська мова: Морфологія. Синтаксис : підручник / за ред. А. К. Мойсієнка. – К. : Знання, 2010. – С. 181–187; 193–197.
- Сучасна** українська мова. Синтаксис : підручник / за ред. О. Д. Пономарева. – К. : Либідь, 1994. – С. 34–38.
- Сучасна** українська мова : [підручник] / О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін.; за ред. О. Д. Пономарева. – К. : Либідь, 1997. – С. 237–239.
- Сучасна** українська мова : [підручник] / М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко, Н. Я. Грипас та ін.; за ред. М. Я. Плющ. – 3-тє вид., стереотип. – К. : Вища шк., 2001. – С. 322–326; 343–344.
- Сучасна** українська мова: Синтаксис : [навч. посібн.] / С. П. Бевзенко, Л. П. Литвин, Г. В. Семеренко. – К. : Вища шк., 2005. – С. 14–33.
- Шульжук К. Ф.** Синтаксис української мови : [підручник] / К. Ф. Шульжук. – К. : Академія, 2004. – С. 43–59.

Додаткова література

- Вихованець І. Р.** Нариси з функціонального синтаксису української мови : [монографія] / І. Р. Вихованець. – К. : Наук. думка, 1992. – С. 33–48.
- Вихованець І. Р.** Семантико-синтаксична структура речення : [монографія] / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, В. М. Русанівський. – К. : Наук. думка, 1983. – С. 7–9; 25–66; 125–143.
- Вихованець І. Р.** Граматика української мови / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А. П. Грищенко. – К. : Рад. школа, 1982. – С. 150–155.
- Вінтонів М. О.** Актуальне членування речення і тексту: формальні та функціональні вияви : монографія / М. О. Вінтонів. – Донецьк : ДонДУ, 2013 – 327 с.
- Волох О. Т.** Сучасна українська літературна мова : [підручник] / О. Т. Волох, М. Т. Чемерисов, Є. І. Чернов. – К. : Вид-че об'єдн. „Вища школа”, Голов. вид-во, 1976. – С. 251–253.
- Завальнюк І. Я.** Синтаксичні одиниці в мові української преси початку ХХІ століття: функціональний і прагматичний аспекти [монографія] / І. Я. Завальнюк. – Вінниця : Нова книга, 2009. – С. 50.
- Мельничук О. С.** Розвиток структури слов'янського речення / О. С. Мельничук. – К. : АН УРСР, 1966. – С. 33–46; 25–301.
- Мірченко М. В.** Структура синтаксичних категорій : [монографія] / М. В. Мірченко. – Вид. 2-ге, переробл. – Луцьк : РВВ „Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2004. – 393 с.
- Плющ М. Я.** Категорії суб'єкта і об'єкта в структурі простого речення : [монографія] / М. Я. Плющ. – К. : Вища шк. Головне вид-во, 1986. – 175 с.
- Плющ М. Я.** Категорії відмінка в семантико-синтаксичній структурі речення : [монографія] / М. Я. Плющ. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. – 252 с.
- Кульбаська О.** Вторинна предикація у простому реченні : монографія / О. В. Кульбаська. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2011. – 672 с.
- Синтаксис** словосполучення і простого речення (синтаксичні категорії і зв'язки). – К. : Наук. думка, 1975. – С. 5–45.
- Сімович В.** Практична граматика української мови / [підручник] / Василь Сімович. – Раштат : Вид-во товариства „Український рух”, 1918. – 301 с.
- Смаль-Стоцький С.** Граматика української (руської) мови / Степан Смаль-Стоцький, Федір Гартнер. – Вид. четверте. – Львів : Друкарня НТШ ім. Шевченка, 1928. – 208 с.
- Смеречинський С.** Нариси з української синтакси у зв'язку з фразеологією та стилістикою (Харків, 1932) / Сергій Смеречинський / фотопередрук з післясловом Олекси Горбача. – Мюнхен, 1990. – 383 с.

- Степаненко М. І.** Взаємодія формально-граматичної і семантичної валентності у структурі словосполучення та речення. – К.: Вид-во Українського мовно-інформаційного фонду, 1997. – 216 с.
- Шинкарук В.** Категорії модусу і диктуму у структурі речення : монографія / Василь Шинкарук. – Чернівці : Рута, 2002. – 217 с.

С л о в н и к и й д о в і д н и к и

- Гуйванюк Н.** Українська мова: Схеми, таблиці, тести : навчальний посібник [для студентів вищих навчальних закладів] / Н. Гуйванюк, О. Кардашук, О. Кульбабська. – Львів : Світ, 2005. – 304 с.
- Загнітко А.** Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни : у 4-х т. / А. П. Загнітко. – Донецьк : ДонНУ, 2013. – Т. 1. – 402 с.; Т. 2. – 350 с.; Т. 3. – 426 с.; Т. 4. – 388 с.
- Єрмоленко С. Я.** Українська мова : короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бибик, О. Г. Тодор; за ред. Єрмоленко С. Я. – К. : Либідь, 2001. – 224 с.
- Мала** філологічна енциклопедія : [довідник] / укл. : О. І. Скопенко, Т. В. Цимбалюк. – К. : Довіра, 2007. – 478 с.
- Селіванова О.** Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія / Олена Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
- Селіванова О. О.** Лінгвістична енциклопедія [Текст] / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2010. – 843 с.
- Українська мова** : [енциклопедія]. – К. : Укр. енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2004. – 824 с.